

ТЕМА. Паралельні закінчення іменників чоловічого роду давального відмінка, іменників знахідного відмінка, іменників місцевого відмінка однини і множини.

ПАРАЛЕЛЬНІ ЗАКІНЧЕННЯ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ **ДАВАЛЬНОГО ВІДМІНКА** (-ОВІ, -ЕВІ (-ЄВІ), -У (-Ю) ДЯДЬКОВІ – ДЯДЬКУ, ВАСИЛЕВІ - ВАСИЛЮ); ІМЕННИКІВ **ЗНАХІДНОГО ВІДМІНКА** (НАЗВ ПОБУТОВИХ ПРЕДМЕТІВ (УЗЯВ ОЛІВЕЦЬ - УЗЯВ ОЛІВЦЯ, НАПИСАВ ЛИСТ - НАПИСАВ ЛИСТА); ІМЕННИКІВ **МІСЦЕВОГО ВІДМІНКА ОДНИНИ** (НА КОНІ - НА КОНЕВІ, В ЛІЖКУ - НА ЛІЖКОВІ, В ГАЇ - В ГАЮ, НА ТОРЗІ - НА ТОРГУ); ІМЕННИКІВ **МІСЦЕВОГО ВІДМІНКА МНОЖИНИ** (КІСТЬМИ - КОСТЯМИ, КРИЛЬМИ - КРИЛАМИ, ЧОБІТЬМИ - ЧОБОТЯМИ ТОЩО.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Іменники **чоловічого роду II відміни в давальному відмінку однини** можуть мати закінчення -у, -ю і паралельні до них -ові, -еві, -єві: Борису й Борисові, Василю й Василеві, товаришу й товаришеві.

У формі **давального відмінка однини** іменники чоловічого роду, а також середнього роду із суфіксом **-к-** (малі істоти) мають паралельні закінчення **-ові, -еві (-єві)** або **-у (-ю)**: *синові — сину, коневі — коню, краєві — краю, Сергієві — Сергію, поросяткові — поросятку.*

АЛЕ: коли в тексті трапляється поряд кілька іменників чоловічого роду у формі давального відмінка однини, то для уникнення одноманітних відмінкових закінчень треба спочатку вживати закінчення **-ові, -еві (-єві)**, а потім — **-у (-ю)**: *Леонідові Миколайовичу Іваненку* (не *Леоніду Миколайовичу Іваненку* й не *Леонідові Миколайовичеві Іваненкові*).

3. Розгляньте таблицю. Прочитайте зауваги, назвіть відмінки, у яких іменники мають паралельні форми.

II відміна, чоловічий рід, однина	
О. в.	-ом для твердої групи: столом; -ем / -єм для м'якої і мішаної груп: олівцем, клеєм, слухачем; -им для прізвищ на -ів, -їв, -ов, -ея, -єв, -ин, -ін, -їн: Пушкіним.
Зн. в.	-а / -я та паралельне нульове для деяких назв (переважно побутових предметів): зрізав дуба й дуб; написав листа й лист; узяв ножа й ніж; поклав олівця й олівець; поставив чобота й чобіт.

М. в.	<p>-у /-ю та паралельні -ові, -еві / -єві для</p> <ul style="list-style-type: none"> • назви істот чоловічого роду: на батькові — на батьку, на вчителеві — на вчителю; • назви істот середнього роду із суфіксом -к-: на теляткові — на телятку, на поросяткові — на поросятку, на хлоп'яткові — на хлоп'ятку; • назви неістот чоловічого та середнього роду із суфіксами -ик-, -ак-, -ок-, -к-, -к(о):у будинку — у будинкові, на літаку — на літакові, на ліжку — на ліжкові, у підрахунку — у підрахункові. <p>-ові, -еві /-єві і паралельне -і /-ї для істот (але не осіб): на коневі — на коні, на ослові — на ослі.</p> <p>-у /-ю та паралельні -і / -ї</p> <ul style="list-style-type: none"> • для деяких безсуфіксні іменники чоловічого роду залежно від місця наголосу в слові: у гаї — у гаю, у краї — у краю, на торзі — на торгу; • З прийменником по: по Дніпру — по Дніпрі, по місту — по місті, по селу — по селі. АЛЕ: для позначення часу — тільки закінчення -і: по обіді, по закінченні. <p>тільки -у /-ю для односкладових основ з наголошеним закінченням: у бою, на льоду, у соку, на шляху;</p> <p>тільки -і / -ї для</p> <ul style="list-style-type: none"> • чоловічого роду (переважно безсуфіксні): в акті, на березі, у ґрунті, у декреті, у дзьобі, у темпі, у центрі • середнього роду без суфікса -к-: у місті, на селі, на плечі, у прізвищі, у слові. <p>Пам'ятаймо! Перед закінченням -і відбувається чергування г, к,х – з, ц, с: бік – на боці.</p>
II відміна, чоловічий і середній рід, множина	
Н. в.	Деякі слова мають паралельні форми: вуса й вуси, рукава й рукави, хазяїни і хазяї.
Р. в.	<p>нульове або -ів /-їв: пальт, життів, батьків; деякі іменники мають паралельні закінчення: ват — ватів, кіловат — кіловатів, плечей — пліч, вух - ушей;</p> <p>тільки нульове для іменників, що втрачають суфікс -ин у множині: болгарин — болгар, громадянин — громадян, селянин — селян, татарин — татар;ВИНЯТКИ: грузинів, осетинів;</p> <p>-ей мають слова гостей, грошей, коней, очей, плечей та зрідка ушей (переважно — вух).</p>
Зн. в.	Паралельні закінчення у формі множини (характерне для назв тварин): пасу коней — коні
О. в.	<p>-ами для твердої і мішаної груп: вікнами, глядачами;</p> <p>-ями для м'якої групи: місцями;</p> <p>-ми мають (паралельно з формами -ами, -ями) такі іменники: гістьми — гостями, грішми — грошима, кіньми — конями, чобітьми —</p>

	чоботами й чоботями, коліньми — колінами, колісьми — колесами, крильми — крилами. Пам'ятаймо! Очима, плечима.
М. в.	-ах для твердої і мішаної груп: по вівторках, на плечах; -ях для м'якої групи: на конях, у гостях.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

1. Вправа-конструювання. Спишіть словосполучення, поставивши слова в давальному відмінку однини. Використовуйте паралельні форми закінчень (де можливо) для урізноманітнення мови. Поставте наголос у виділених словах.

Син Дмитро, брат Андрій, кум Іван, акціонер Петренко, посередник Остапчук, **отаман** Сірко, агентство, **маркетинг**, **осетер**.

2. Морфологічне дослідження. Прочитайте речення, уживаючи іменники з дужок у потрібній формі. Випишіть лише те речення, у якому можливі паралельні форми. Виконайте синтаксичний розбір речення.

1. (Глянцю) не підвладна єдина монета – совість (В. Підпалій). 2. Дедал (Ікар) ладнав до тіла крила прекрасні з пір'їн орлиних... І диво – людина в небо злетіла, крилатий юнак у безмежність лине (В. Коротич).

3. Дослідження-обґрунтування. Прочитайте. Визначте відмінки іменників другої відміни, поясніть їхні закінчення. Усно назвіть слова, які у формі орудного відмінка множини можуть мати паралельні форми

1. Із панських прихвоснів-рабів ми людьми з прізвищами стали (Олександр Олесь). 2. Вітри видзвонюють крильми на зламі осені й зими (І. Складаний). 3. Ви чуєте пісню? То знов журавлі все небо ключами накрили (О. Лупій). 4. Чужі гріхи перед очима, а свої — за плечима (Народна творчість).

4. Розподільний диктант з ключем. Поставте подані іменники у форму родового відмінка множини, запишіть у дві колонки відповідно до закінчень: 1) -ів, 2) нульове.

Узбек, партизан, обличчя, школяр, громадянин, дно, слов'янин, солдат, болгарин, скроня, ананас, циган.

Увага! З других букв виписаних слів у кожному стовпчику має утворитися слово-ключ.

5. «Я редактор». Відредагуйте словосполучення, запишіть.

Директору Гнатюку Роману Григоровичу; приходити по вівторкам; кліпати очами; кілограм помідор; добродесних громадянів; наших солдат, випасати конів, не побачити грузин, не помітити болгарів, крутити коліщатом, їздити по містам, по селам, кліпати очами, стенати плечима.

Домашнє завдання. Вправи 4, 7. Параграф 52-53 (теоретичний матеріал)